

D

DET FARLIGE OG BEFRIENDE “VI”

Af Christina Hee Petersen

E

B

A

T

Jeg vil her samle en række tanker og ideer jeg har fået i forbindelse med min “genopdagelse” af køns- og kvindeforskningen her i Danmark. Efter at have arbejdet med kvinder og køn i en længere årrække som både professionel praktiker i bistandsverdenen og som feministisk aktivist i Latinamerika arbejder jeg nu som forsker og underviser på universitetet.¹ Der gik ikke længe før jeg forstod, at poststrukturalismen og socialkonstruktivismen har spillet en vigtig rolle i videreudviklingen af kønsforskningen mens jeg havde været borte.² Disse, for mig nye teoretiske tilgange både udfordrede og inspirerede min egen måde at forstå verden på.

På den ene side så jeg de oplagte forandringspotentialer i tanken om dekonstruktion. Det gælder f.eks. Bronwyn Davies’ idé om at man gennem poststrukturalistisk forskning kan dekonstruere begrænsede og begrænsende diskurser og storylines, og derigennem synliggøre alternative rammer for politisk handling. I øvrigt en ikke ukendt tanke som ligner de erfaringer med dekonstruktion i social praksis som fandt sted i det offentlige rum i kvindebevægelsens første år. Også Dorte Marie Søndergårds modige nykonstruktioner af både sprog og forståelsesrammer har fascineret og inspireret mig. De er et vidnesbyrd om de politiske kræfter som slippes løs og de muligheder som åbner sig, hvis man arbejder bevidst

med sproget i metodologi og forskningsformidling. På den anden side blev jeg provokeret af det jeg opfatter som en stadig større afstand mellem feministisk teori og kvinders levede erfaringer, og af kønsforskningens manglende forankring i verden udenfor universitetet. Det høje abstraktionsniveau og det så stærke fokus på teoriudvikling skurrede mod min politiske erfaringsverden.³

Jeg tror ikke, jeg sidder alene med ønsket om at forbinde min forskningspraksis med et politisk projekt udenfor universitetet. Det kunne være, at den øgede interesse for og søgen efter nye metodologiske tilgange hos mange kønsforskere i dag ikke udelukkende er udtryk for et ønske om at udvikle metodologiske greb i forhold til at drive empirisk forskning i en poststrukturalistisk forståelsesramme. Interessen kan måske ligeledes tolkes som et udtryk for en dybereliggende længsel efter handling. Ikke bare individuel handling, men handling, dialog og skaben i fællesskab. Jeg vil frem til at koblingen mellem metodologi og politik er en central dimension i køns- og kvindeforskningen. Det er netop det kommunikative element, mødet eller dialogen med den anden eller de andre og handlingsperspektivet, som er centralt i vores måde at skabe viden om verden på. Et vigtig pointe i teksten er derfor også, at måden vi vælger at forholde os til konstruktionen af et “vi” som kvinde- og kønsforskere vil få konsekvenser for vore metodologiske valg.

Endelig vil jeg gerne plædere for at genlæsning af “ældre”

feministiske teoretiske og metodologiske tilgange kan udfordre forståelsen af aktuelle forhold og inspirere til nye tanker fordi de både forstås og fortolkes anderledes i nutidig kontekst, og derfor potentielt kan destabilisere også nyere eksisterende kulturelle mønstre på en udfordrende måde.

En sang med et "vi" – et farligt "vi"

For ikke så længe siden var jeg til en femogfyrre års kvindefødselsdag. Vi var blevet bedt om at tage en god oplevelse med, som vi gerne ville dele med de andre i selskabet. Jeg ved ikke hvorfor, men lige de dage havde Trilles gamle sang om kvindeliv, kærlighed og indkøb fra i 70'erne kørt rundt i mit hoved, når jeg cyklede gennem byen med indkøbsposerne balancerende på bagagebæreren. Mit eget liv og fødselarens gav mig associationer til det fælleskvindeliv Trilles sang handler om. Jeg fik ad omveje fat i teksten til Trilles sang, og tog min støvede guitar ned fra væggen. Det var især verset om poserne med rødvin, jeg kunne huske udenad. Her og nu i år 2000 fik jeg straks en voldsom trang til at udskifte "i kærlighedens navn" med "i arbejdets navn".

*Mange flasker har vi sløbt helt hjem fra Irma
I kærlighedens navn
Og guderne skal vide
de gjorde gavn
Tunge tasker var vi ene om at bære
Med små usle panter
på lykken vi fandt
Så gik det kærlighedens år*

*Hvad er det så vi har lært
Hvad er det nu vi forstår?
Vi bliver stadig bedre til at slikke vores sår
Men dagene mørkner nu
De siger at vinteren bliver hård i år.*

Engang stod jeg selv og sang den sang sammen med Trille og hundredvis af andre kvinder som gyngede med på gulvet under scenen i Saltlageret, et kultur og musiksted som lå der, hvor det strømlinede planetarium ligger i dag. Hele salen sang med på det "vi". "Hej søster kan du ikke se komikken? Så står vi her igen, – med fletningerne langt ned i postkassen". Der var højt til himmelhvælvingen. Nogle sang deres egne erfaringer ud. Andre sang andre kvinders erfaringer ud i solidaritet, som om de var deres egne. På trods af ord om fastlåsthed og fælles kvindeskæbne var glæden og fællesskabsfølelsen så smittende at loftet løftede sig.

*Hvad så søster
når vi lenet mod hinanden er
nået så langt
at vi kan smile igen
Sådan en troster
en der selv har været ude ved randen
og grædt det samme snot
uden dig var det aldrig gået godt*

Der er i dag langt mellem de øjeblikke, hvor den slags 'vi'er kommer til udtryk, og selvom der er mange måder man kan læse Trilles sang på i dag, handlede den kommentar jeg gav sangen med på vejen under frokosten, om det jeg her

vil kalde for 'det farlige vi'. "Det farlige vi" er den fornemmelse man kan have af at komme i nærheden af et usynligt elektrisk hegn, hvis man påstår det stadig er muligt at tale om og udfra fælles kvindeerfaringer. Jeg tror, at det der sker er, at man kommer ud og strejfer diskurser som ikke mere er tilgængelige, og som derfor ikke har kulturel legitimitet. Det var som at nærme sig et minefelt, når jeg i samtaler med andre kvinder nærmede mig det "vi", som jeg selv forstod som et selvfølgeligt interessefællesskab kvinder imellem. Det havde ved min hjemkomst ligeledes været foruroligende for mig at opleve hvor gennemgribende og destruktiv den politiske afstandtagen til 70'ernes bevægelser var i Danmark. Det var som om bevægelsen væk fra essenstænkning og universalisering i kvinde- og kønsforskningen, men faktisk også de fleste andre steder, havde gjort enhver tale om kvinders fælles erfaringer suspekter. Det chokerede især fordi det i den kontekst jeg kom fra i Peru, var alfa og omega at konstruere et politisk "vi" med gennemslagskraft, hvis man overhovedet skulle gøre sig håb om social forandring i landet og i forholdet mellem kønnene.

Man kan finde samme lunkne forhold til fælles kvindeerfaringer i køns- og kvindeforskningen. Fokus på forskelle har gjort det svært at forholde sig til fælles erfaringer. Jeg tror heller ikke bevægelsen væk fra det som i mange år hed kvindedeperspektivet udelukkende skal forstås som et teoretisk og politisk valg. Den er efter min

mening også udtryk for samme behov for at lægge afstand til en bestemt historisk epoke med et bestemt politisk indhold. Op til i dag er det slående at se hvorledes denne udgrænsning og skift i perspektiv giver sig konkret udtryk i forskningsmiljøets diskursive praksis. Et udtryk for denne tendens er som jeg ser det navneforandringen på foreningen *Foreningen for kvinde- og kønsforskning* til *Foreningen for kønsforskning*. I bistandsverdenen som er det praksisfelt jeg selv kender bedst skete dette skift i begyndelsen af 90'erne. Det blev udtrykt i skiftet fra WID (Women in Development) til GAD (Gender and Development). Selvom GAD var udtryk for en langt mere radikal kønsforståelse kom denne tilgang i praksis til at betyde en svækkelse af feministisk praksis på området og en politisk udvanding. Her i Danmark tager diskussionen om mainstreaming ironisk nok fat nu efter at feminister i tredje verdens lande i årevis har problematiseret denne politiske strategi, især hvis den søges gennemført på områder, hvor magtforholdene mellem kønnene er for ulige, hvad man jo nok må betegne dem som i den danske forskningsverden.

Gæsternes reaktioner på min sang under frokosten var forskellige og ambivalente. Det var heller ikke alle, der kunne synge med. Halvdelen af selskabet var født i halvtredserne, den anden halvdel sidst i treserne. Ind imellem kunne man fornemme en vis ironisk distance til ordene, når der blev stemt i. For de ældre var nogle

af linierne blevet glemt. På nogle linier kunne jeg mærke at en del havde svært ved at synge med, selvom de kendte sangen. Det var linier som: "Vi bliver stadig bedre til at slikke vores sår". Var det for pinligt? Var det den bedredende og modne kvinde som med overbærenhed betragtede sin fortid? For mig var der ingen tvivl om at alle i selskabet var berørte, og at det for nogen var som at gribe tilbage til helt kropslige fornemmelser. Men det var også klart, at det var på en underlig undefinerbar måde. Mærkede nogen en forbindelse til en for længst glemt fælles følelse af både lyst og styrke? Flere kom hen da vi var færdige med at spise og kommenterede at de havde følt sig udfordrede. En enkelt sagde mere end tre uger senere at hun stadig tænkte over det, sangen havde sat i gang i hende.

Det er ikke helt det samme men det ligner

Mødet med en videnskabelig tekst er selvfølgelig ikke det samme som mødet med en fremført sang, som kommunikerer i øjenkontakt og ansigtsudtryk, melodi, kropsudtryk og frokostbordsstemning.

Alligevel har mine tanker fra den dag ført mig over i spørgsmålet om, hvordan vi kan bruge kvindebevægelsens og kvindeforskningens tidligere erfaringer og kundskabsreservoir. Og især hvordan det kan gøres, når der nu er nye generationer som er interesserede i køn, både mænd og kvinder, og som ikke har samme kropsliggjorte fornemmelse af hvad et "vi" kan gøre, men som har

andre erfaringer som min generation har brug for at få øje på og vide mere om. For måske ville de yngre kvinder ikke skifte kærligheden ud med arbejdet i Trilles sang. Eller ville de? Og ville de først modstræbende begynde at tale med på 'et vi', når de havde fået børn? Hvis de får det. Eller ville de definere et anderledes stærkt 'vi' i forhold til deres venskab med andre kvinder? Jeg tror 'Trilles sang er så forstyrrende i dag fordi hun så hudløst udstiller følelsen af at være fanget ind i en taberrolle. Og at hun, vers efter vers, dvæler ved det irriterende spørgsmål om handling. Det passer dårligt til billedet af den stærke karrierekvinde der magter alt, som vælger selv og som i hvert fald hvis hun ikke opfatter sig selv som vinder så i hvert fald stræber efter at blive det. Man ønsker ikke at være marginal, men at være i centrum. Hvis håret sidder fast i postkassen kan man da bare tage det ud eller klippe det af – sådan helt på egen hånd!

På samme måde som Trilles sang fra en anden historisk epoke udfordrer eller forstyrrer i sin mangetydighed i den aktuelle historiske og politiske kontekst kan andre tekster gøre det samme. Om man tør kan sådan en gammel tekst invitere til dialog, fordybelse og forstyrrelse og sådan tror jeg det er med de videnskabelige tekster også. I deres ahistoricitet vil de kunne opleves som forældede og fantastisk aktuelle på en og samme tid.

Men det er vigtigt at holde fast i at den undersøgende kritiske bevægelse kan gå både

frem og tilbage. At være år-vågen i forhold til ens eget metodologiske udgangspunkt betyder også at turde undersøge og udfordre de nye diskurser om køn, som i disse år er blevet gjort til naturaliserede og selvfølgeliggjorte diskurser og praksisser. F.eks. diskursen om at det er irrelevant at tale om fælles kvindeerfaringer, "overfladediskursen" om at alt er relativt eller hverdagsdiskursen om den globale uoverskuelighed. Og her kan man måske få noget ud af at kigge på de gamle feministiske diskurser som i verdens hvirvel er blevet placeret i skuffen med "forker-te og ubrugelige tilgange".

Genlæsning af Frigga Haug

I mit arbejde med at finde nye vinkler på køn i min egen forskning har jeg grebet tilbage i tiden og kigget på Frigga Haugs metode: *Memory-work*.⁴ Haug forstår faktisk selve forskningsprocessen som en vigtig del af en kollektiv politisk bevidstgørelsesproces, som skabelsen af et levende "vi". Metoden ser erindringer som relevante spor i arbejdet med at finde frem til, hvilke processer som er involverede i konstitutionen af personens selv, og så som køn. *Memory-work* er først og fremmest interesseret i at formindske afstanden mellem teori og erfaring på måder som ikke bare afdækker tingenes tilstand, men som i nuet tillægger erfaring ny betydning. I Frigga Haugs univers er erindringer ikke interessante som individuelle livshistorier, men som aktive meningsskabende sociale processer i konstruktionen af identitet. Me-

mory-work, mener hun, kan afdække vigtige dele af de meningsskabende processer gennem hvilke vi tilegner os det sociale og konstruerer følelsen af selv. Metoden forholder sig ligeledes eksplicit til social forandring som mål.⁵ Altså kan et systematiske arbejde med erindringer stimulere skabelse af det politiske "vi" jeg talte om ovenfor, og potentielt bidrage til at aktivere en politisk praksis. På samme måde som Laurel Richardson taler om skrivprocessen som en måde at få indsigt i vore egne "*emergente selver*", giver arbejdet med erindringer adgang til viden om de involverede parters løbende sociale tilblivelse og kønnets betydning heri – "vores emergerende vi'er", kunne man sige.

Mens jeg og to andre kvinder fra bistandsverdenen arbejdede med vores tre erindringshistorier oplevede vi, hvordan vi gennem praksis etablerede en klar forbindelse til det "vi" vi uafladeligt konstruerede, mens vi arbejdede med vore erindringer. Vi skrev hver en konkret og detaljeret historie taget ud af vores erfaringer med køn og bistand. Det blev en tekst om en kvindelig konsulent der blev snydt af en mandlig kollega, en kvindelig konsulent der var så overarbejdet at hun blev kørt ned i trafikken, en konsulent der blev kaldt ind på direktørens kontor for at få en mindre opgave. De tre historier var 1½ – 2 siders tekster skrevet i tredje person med mange detaljerede beskrivelser af både følelser, handlinger og kontekst. Da vi mødtes første gang læste vi teksterne

op, en for en. Derefter tog vi fat i hver enkelt tekst udfra en guide med spørgsmål som f.eks: Hvad mener hovedpersonen hendes problem er? Hvilke personlige værdier kommer frem i historierne? Hvilke kulturelle forskrifter ligger i teksten? Hvilke dilemmaer giver hovedpersonen udtryk for? Hvilken type ord bruger hovedpersonen til at beskrive sine følelser? Hvilke sammenhænge henviser teksten til? Hvad står der mellem linierne? Henviser der implicit til et kvindeligt vi? Hvornår henviser forfatteren til sin personlighed? Hvordan ser de andre personer på hovedpersonen? Hvor lægges vægten i beskrivelsen og hvorfor?

Som en naturlig del af processen med at lægge stadig større afstand mellem tekst og ejer talte vi også i samtalen om hinandens hovedpersoner i tredje person. Disse samtaler blev optaget på bånd og vi fik hver vores bånd med hjem til at konstruere historie nummer to. Vi har efterfølgende fået lyst til at eksperimentere med hvad der sker, hvis vi mellem anden og tredje bearbejdning af teksten lader en anden i gruppen overtage historien.

Det er en foruroligende stærk og udfordrende oplevelse at arbejde med erindringer. Indsigter og erkendelser omkring den sociale konstruktion af kønnet i en specifik kontekst og i specifikke magtrum bliver meget klare. Det bliver ligeledes tydeligt i hvor høj grad vore forklaringsrammer er bundet i stærke kollektive kulturelle mønstre, noget vi først erkender når teksterne er blevet

fremmed og vi ikke mere kigger på dem med de biografiske briller. De fælles erkendelser som skabes skubber til indignationen og dermed også til den kollektive energi og behovet for handling på en måde som ikke er forudsigelig.

Det "vi" vi kan knytte an til eller konstruerer sammen også i *memory-work*, har en udefinerbar forbindelse med vore kroppe og vores kønnede sociale praksis. Kønnen er som noget kendt og ukendt på samme tid, en tekst fuld af kondenserede tegn og symboler. Jorun Solheim udtrykker det forhold på denne måde:

"Det var en tekst full av kondenserte tegn og symboler, hvor ting aldri betydde bare det de betydde. Men alltid også noe mer, noe annet – hele vifter av mening be aktivert av små tilsynelatende ubetydelige hendelser, som kakebakning, storsengjøring eller det å reise på shoppingtur til den nærmeste by. Samtidig kjente vi brokker af denne teksten igjen, den vakte en rekke assosiasjoner også fra vore egne liv. Vi oppdaget at den liknet noe vi kunne gjenkjenne, samtidig med at den forble udechiffrebar, som en hieroglyff. Det var en tekst som også for oss både var kjent og ukjent, eller kanskje er det riktig å si at den var kjent, men vi skjønnte den likevel ikke. (...) Og vi oppdaget at for å begynne å nærme oss den, måtte vi forholde oss til den som fremmed, som noe ukjent – som nettopp ikke var forudbestemt og ferdig kodifisert gjennom vor egen forforståelse. Vi måtte stille oss åpne overfor teksten, noe som paradoksal-

nok innebar å distansere oss fra den" (Solheim, 1999, 26).

Man må ikke glemme, at Haugs metode er udviklet i det ideologiske og politiske praktiske kølvand på kvindebevægelsen. Det er først og fremmest kvinder der har lavet *memory-work*. Måske er det mindre udfordrende for kvinder fra min generation at tale om deres egen situation, fortælle en erindring med alle dens detaljer, også fra det "private." Anderledes er det måske at arbejde med *memory-work* sammen med mænd eller i rene mandegrupper. Det er min fornemmelse at der med en pragmatisk tilgang til *memory-work* ligger uanede potentialer i forhold til at forstå forholdet mellem forandring og fastholdelse i kønnede betydningsmønstre og værdisystemer. Jeg er overbevist om at erfaringer fra *memory-work* i rene mandegrupper f.eks. ville kunne kaste et klarere lys over den mangetydige konstruktion af maskulinitet i disse år. Det ville ligeledes indnebære metodologiske diskussioner om hvordan og om det er muligt og ønskeligt at bruge samme design i forhold til mænd og kvinder, eller i forhold til forskellige generationer. Eller man kunne forestille sig et enormt potentiale for dialoger mellem både mænd og kvinder og mellem forskellige aldersgrupper eller etniske grupper med udgangspunkt i tekster producerede gennem *memory-work*. Her bliver det systematiske arbejde med teksten og den efterfølgende analyse af både tekst og proces central.

Forskning og politisk praksis

Også den norske Irene Iversen snakker om genlæsning. Hun opfordrer til at genlæse "kvindesperspektivet" i kvinde og kønsforskning især for at kunne genpolitiserer vores forskningspraksis og tilføre køns- og kvindeforskningen energi. Kvindesperspektivet er en anden måde at tale om et "vi" på. Som hun ser det må dette perspektiv oparbejdes i en faglig åben og opsøgende praksis ligesom det må være tilgængeligt for både kvinder og mænd. Jeg ser hendes tekst og også hele temanummeret "Min vei i kvinneforskningen" (Kvinneforskning nr.1 2000), som de norske kvindeforskeres opsamling af den "kundskab og handlingsorienterede indsigte kvinde og kønsforskningen i Norge forvalter og sikre at kommende generationer får adgang til en anderledes kundskabsteoretisk anerkendelse af kvindeerfaringer". En sådan læsning af genlæsning af egen historie synes jeg er meget inspirerende

"Jeg ser det slik at kvinneforskningen har hatt sin drivkraft og sin erkjennelsesinteresse knyttet til kvinners undertrykte situasjon, og at det også får forskningen til at fungere kritisk. Fordi kvinnerne er marginale eller undertrykte, har kvinneforskningen skapt redskaber som gjør det marginale og undertrykte synlig, mer enn i videnskap som inntar magtens perspektiv. "Kjønnsperspektivet" kan på den ene siden gjøre den kritiske dimensjonen mindre påtrengende for oss som forskere og kan der-

med tømme forskningsfeltet for dets energi.” (Iversen 1999, 74).

Set fra et metodologisk synspunkt kan det umiddelbart virke paradoksalt at opfordre til konstruktionen af et “vi” og til genlæsning af et “kvindeperspektiv”, og samtidig foreslå at genlæsningen foretages med poststrukturalistiske briller. De poststrukturalistiske feminister sætter jo netop spørgsmålstegn ved brugbarheden af kønskategorierne mand/kvinde. F.eks tager Judith Butler klart afstand fra tanken om at kategorien kvinde kan forandres ved at den fyldes med et nyt indhold. Rationalet er at man må lade være med at tale i kvinders navn, hvis man er ude på at opløse de eksisterende køns kategorier. Men jeg mener at debatten om hvad kønskategorierne betyder, for vores muligheder for at frigøre os fra dem, ikke er til at komme udenom, heller ikke i vores forskningspraksis, når vi som forskere konstruerer undersøgelsesdesign, idealtyper, kategorier og fænomener.

Kritikerne af poststrukturalistisk teori hævder at hvis køn som en essentielt del af mennesket opløses, så er der ikke bare intet objekt at studere, men heller ikke noget grundlag på hvilket vi kan tage et politisk standpunkt, fordi kønnet tilsyneladende forsvinder. Betingelserne for kollektiv handling og social forandring undergraves, for hvis det er umuligt at handle i fællesskab som kvinder er det ikke muligt at rykke ved de eksisterende og ulige magtforhold.

Dorte Marie Søndergård

(1999) mener, at kritikernes argumenter afspejler at de fejlagtigt overfører et filosofisk argument direkte til et empirisk felt, og at de derfor mister den poststrukturalistiske pointe der handler om et skift i fokus fra at udforske fænomeners essens, til at undersøge de processer som konstruerer disse essenser. Hun mener, det handler om at præsentere analyser som indbyder til refleksivitet uden at involvere politiske argumenter, overtalelser eller eksplicite formuleringer af bestemte handlingsretninger:

“Since everything must be understood in context it is impossible to determine, once and for all, what is true/morally right and what is false/morally unacceptable – or merely to determine whether once and for all one claim is more true and correct than another claim. Such qualifications do not undo the possibility of seeing and acting on the basis of, what appears to be true at any particular time in any particular context.” (Søndergaard, 1999, 8).

Hun mener at empiriske analyser ud fra et poststrukturalistisk udgangspunkt åbner for en anderledes radikal nysgerighed og/eller skepsis overfor de eksisterende kønsdiskurser, og at forskningen på den måde kan komme til at udføre en destabiliserende kulturanalyse, som faktisk kan indebære en bevægelse af kønnets betydninger i nye retninger. Dekonstruktionen bliver et redskab til at synliggøre og/eller ophæve visse magtformer og den giver potentielt plads til de stemmer som ellers ikke høres. Som jeg

læser hende er der intet i vejen for at konstruere et “vi”, blot man er klar over at denne konstruktion er kontekstuel og foranderlig.

For mig at se er det klart et problem at bedrive feministisk politik, hvis kategorien kvinde opgives. Forandring kræver handling og handling i fællesskab. Det er stærke kræfter vi er oppe imod i dag. Fordi feminismen er et emancipatorisk projekt kan vi ikke komme udenom at snakke strategier, som også Maud Eduards påpeger i en artikel i Dagens Nyheter i år. For hende må man nærme sig en større kundskab om menneskers faktiske måde at kommunikere med hinanden på for at forstå hvordan forestillinger fastlåses eller opløses, og i den forbindelse tale strategi. Det betyder at de ord vi bruger, når vi dekonstruerer, skal være tilpas genkendelige og kunne tilbyde en identifikationsplatform. De konstruktioner vi kommer op med må ikke forstyrre så meget at de opløser betingelserne for at kunne se og møde hinanden. Men fokus på ord er ikke nok, vores øjne må ligeledes rettes mod kroppe, rum og konkret kommunikativ praksis. Et “vi” kan kun genskabes gennem politisk-kollektiv handling. Og svaret for at det sker ligger hos aktive levende kvinder. Det er ikke teorien, men praktikken som afgør om det vil ske. Det er også praktikken, som kan give kollektive oplevelser af befriende styrke og energi. Og dem kunne vi godt bruge i dag. Hvordan og omkring hvad kvinder vælger at organisere sig kan ikke afgøres på

forhånd. Ligesom man ikke på forhånd kan vide eller definere hvilke handlinger, som kommer til at virke frigørende som Maud Eduards påpeger. Sådan må det også være på køns og kvindeforskningsområdet, hvis man langt mere eksplicit ønsker at koble metodologi og politik, og det forpligter. Også en *newcommer*, som jeg selv.

Christina Hee Pedersen er cand.comm., ph.d. og adjunkt ved Institut for Kommunikation, Datalogi og Journalistik på Roskilde Universitets Center e-mail: chp@ruc.dk

Noter

1. Mit kendskab til det aktuelle kvinde- og kønsforskningsmiljø er stadig perifert. Alligevel har de sidste års læsning og deltagelse i diverse forelæsninger og seminarer samt samtaler med kolleger givet mig en fornemmelse af de aktuelle teoretiske, metodologiske og forskningspolitiske diskussioner i miljøet. Det er til disse diskussioner min tekst skal ses som et bidrag.

2. Her er det specielt tale om feministiske poststrukturalister som Dorte Marie Søndergaard, Judith Butler, Patti Lather, Bronwyn Davies, Margreth Wetherell og Laurel Richardson.

3. I norsk feministisk forskning er der et klart politiske perspektiv. Derfor tror jeg, jeg har identificeret mig mere med diskussionerne blandt norske kvinde- og

kønsforskere end blandt de danske. Forandringsperspektivet står altid centralt i deres diskussioner og spørgsmålet om forskningens politiske anvendelighed er altid fremtrædende. Ydermere virker det som om det ikke er nødvendigt at legitimere henvisninger til egne erfaringer i forhold til både resultater og forskningspraksis, på samme måde som i Danmark. Det er min fornemmelse at der i Norge er en større "sproglig åbenhed", f.eks. kan man stadig bruge et ord som undertrykkelse, et ord man efterhånden kun møder hos autonome i Danmark.

4. Det er der også andre der har gjort, et eksempel jeg kan anbefale er Schratz & Walker 1995.

5. En simplificeret oversigt over *memory-works* faser: 1. Hver person i gruppen skriver en erindring i tredje person om en hverdagsoplevelse – en episode eller en situation som forholder sig til det valgte tema. 2. Teksten analyseres i gruppen ikke som personlig erfaring, men som tekst. 3) Teksten skrives om. 4) Der udvikles en kollektiv teoretisering, som ofte involverer andre tekster og anden forskning på området.

Litteratur

· Aas Gro, Hanne (1998): "Gamle og nye drømmer", i *Kvinneforskning* nr. 1

· Benhabib, Seyla (1999): "Sexual difference and collective identities", i *Signs* vol. 24, no 2, The University of Chicago Press,

Chicago Winter, s. 363-386.

· Eduards, Maud: "Det är svårare att träffa ett rörligt mål", i *Kvinneforskning* nr. 1, Oslo 2000.

· Haug, Frigga: "Memory-work", i *Psyke og Logos*, 1985, 6, s.85-115. Dansk psykologisk Forlag. København.

· Iversen, Irene intervjuet av Gro Hanne Aas (1999): "Jeg savner en diskusjon om implikasjonene av teoriene og begreberne vi bruker i det feministiske forskningsfelt", i *Kvinneforskning* nr. 1, Oslo, s.64-80.

· *Kvinneforskning* (2000): Tema-nummer "Min vei i kvinneforskningen", Årgang 23, nr. 1 2000, Oslo

· Schatz, Michael & Rob Walker (1995): *Research as social change. New opportunity for qualitative research*, Routledge, London.

· Schatz, Michael & Rob Walker with Barbara Schatz-Hadwich (1995): "Collective memory-work: the self as a re/source for re/search" in *Research as social change. New opportunity for qualitative research*, Routledge London.

· Solheim, Jorun (1999): Finnes vore kroppar i vore hoveder, *Kvinneforskning* nr. 1, Oslo, 1999. s. 19 – 32.

· Søndergård, Dorte Marie (1999): "Destabilising discourse analysis Approaches to poststructuralist empirical research i *Køn i den akademiske organisation*, Working paper nr. 7, København.